

Чернігівські кореспонденти Володимира Гнатюка

(за матеріалами особистого архіву вченого)

Архів знаного в Галичині вченого, фольклориста й етнографа, літературознавця і громадсько-культурного діяча, члена-кореспондента Петербурзької АН, академіка АН УРСР, секретаря НТШ у Львові і голови його Етнографічної комісії, редактора “Літературно-наукового вістника” Володимира Михайловича Гнатюка, який зберігається у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, є одним з найцінніших і найбільш запитуваних дослідниками. Із загального об’єму фонду (779 од. зб. за період 1890–1926 рр.) – 763 од. зб. – це епістолярій. Багате листування В. Гнатюка з вченими, письменниками, художниками як Західної України, Наддніпрянщини, так і Росії, Польщі, Чехії та інших слов’янських і західноєвропейських країн було спричинене його науковою, адміністративною та редакторською діяльністю. Широка географія населених пунктів, звідкіля надходила до вченого кореспонденція: Бережани, Берлін, Братислава, Брест, Будапешт, Варшава, Вашингтон, Відень, Вінніпег, Житомир, Загреб, Кам’янець-Подільський, Канів, Капрі (острів), Кембридж, Київ, Ковель, Коломия, Косів, Кошиці, Краків, Кубань, Курськ, Лозанна, Лондон, Ляйпциг, Львів, Москва, Мукачів, Мюнхен, Новоросійськ, Нью-Йорк, Одеса, Париж, Перемишль, Петербург, Полтава, Прага, Рига, Рим, Самбір, Станіслав, Стокгольм, Страсбург, Теробовля, Тернопіль, Томашів, Ужгород, Харбін, Харків, Чернівці, Чернігів, Чикаго, Ялта та ін.

Чернігівщина представлена такими особистостями, як: Олександр Володський, Микола Вороний, Борис Грінченко, Григорій Коваленко, Михайло Коцюбинський та Олександра Куліш (Ганна Барвінок).

25-літній драматург, актор, перекладач, керівник драмгуртка у Чернігові (1898–1908) О. Володський у серпні 1900 р. надсилає В. Гнатюку, редактору “Літературно-наукового вістника”, свою комедію “Багатирка” і просить видрукувати її у журналі “звісно, як комедія буде придатна”¹.

Український письменник, художник, етнограф Григорій Коваленко у 1896–1905 рр. був секретарем Чернігівської міської управи. Саме у цей період він активно співпрацює з “Літературно-науковим вістником”, куди надсилає свої оповідання, літературно-критичні статті, нариси. Його шість листів², писаних з Чернігова, пройняті турботою щодо видання та популяризації часопису: розсилає, надіслані йому “оповістки” про “ЛНВ”, пропонує адресату вкладати їх у кожний лист, який пише; має бажання і готовий писати “невеличкі сатири” до кожної книжки журналу; цікавиться, чи є передплатники “ЛНВ” у Петербурзі, Москві і чи доходить він туди. Чомусь не отримав відбитки життєпису Є. Гребінки, тому уточнює свою адресу: “Городская управа, Управление Державных имуществ”. Підтримує думку про підготовку критичних статей до “ЛНВ”. Цікавиться, коли будуть друкувати його гуморески “Домашня фотографія” і “Народні пісні” (лист від 29.03.1899 р.)³. У листі від 15.04.1899 р. розповідає про А. Кримського, який бачив у Москві циркуляр про заборону в Росії “ЛНВ”⁴. Про це ще 1898 р. казав йому і О. Кониський у Києві. А 3.09.1899 р. повідомляє: “У мене є готове тільки одно оповідання сатиричне, призначене для Вістника: зветься воно – “Вічний календар”. Невдовзі обіцяє ще написати статтю обсягом півтора-два аркуші⁵. В іншому листі (2.01.1902 р.) признається, що хоче мати повний комплект “Літературно-наукового вістника” за минулий рік, особливо через критичні огляди І. Франка, які ймовірно

не будуть передруковуватися⁶. Передає гроші на допомогу львівським студентам і доручає В. Гнатюкові розпорядитися ними. Має мало вільного часу: один вечір на тиждень, правда, влітку трохи більше – тоді малює, бо не може цього зректися, пише мало. До студій з історії літератури береться, лише коли має вироблені самостійні погляди на письменника і його твори і може сказати щось нове. Працює над темою про українську драматургію, зокрема творчість І. Котляревського. Запитує, яке враження викликала його публікація біографії С. Носа. Хочє видати окремою книжкою свої “оповідання-гуморески”, які друкувались переважно у галицьких виданнях, шукає видавця або спілку. Клопочеться про Олену Андрієвську, яка збирається до Львова послухати лекції у “вільному руському університеті”, на відкриття якого сподіваються. Адресанту також важливо знати, чи дійшла до Львова його драма “Зрада” (лист від 30.05.1904 р., б.м.)⁷. Втішений, що хтось прислав йому всі числа “Комара” і подає кілька заміток для публікації у Хроніці “ЛНВ” (лист від 17.11.1906 р.)⁸.

Серед кореспонденції Миколи Вороного до В. Гнатюка дві оригінальні (з фотографічними зображеннями) листівки⁹ з Чернігова. 21.04.1904 р. цікавиться здоров’ям В. Гнатюка, новинами. Знає докладно про зміну статуту Товариства. “Осів на сталє жите в стародавньому Чернігові ... Юрко здоров, господарює на своїм хуторі.” Питає, чи повернувся його кум з Італії. В іншому листі (7/15 липня 1904 р.) М. Вороний передає вітання дружині В. Гнатюка, І. Липі з дружиною, О. Андрієвській та “незнаній п-нні Теплій”. “Я починаю почуватися ліпше і фізично і духово, – виршую потроха”. На листівках значиться адреса: “Чернигов, Лісковица, д. Е. Вербицкой.”

З листа Бориса Грінченка від 12.11.1897 р. довідуємося про згоду взяти участь у святкуванні ювілею “талановитого, поважаного і всім нам любого письменника як Ів. Франко”¹⁰. Просить повідомити, якого обсягу має бути твір для альманаху, коли відбуватиметься святкування, на кого висилати поздоровлення.

Письменник Михайло Коцюбинський надіслав В. Гнатюку чотири листи¹¹, з яких особливої уваги заслуговує датований 20.04.1908 р. Йдеться про хворобу І. Франка, яка стривожила адресанта. Йому дуже сумно, бо “Франків у нас не густо”. А він мріяв, будував плани на літо поводити І. Франка і В. Гнатюка по чернігівських закутках. Зайнявся збиранням грошей на допомогу І. Франкові. Отримав дві книжки “ЛНВ” (лист від 18.02.1906 р.). Невдовзі пришло своє оповідання. Питає, якої думки В. Гнатюк про часописи “Громадська Думка”, “Рідний край”, “Шершень”, бо його ці періодичні видання не задовольняють. Запитує про Франка, передає йому вітання. Має інтерес (лист від 26.05.1902 р.) до “Видавничої Спілки”: зібрати “до купи” всі свої оповідання та видати їх у Львові. Ще один лист (14/27.11.1910 р.) – святкове вітання.

Найбільш об’ємна кореспонденція – від Олександри Куліш. Це 19 листів¹², писаних у 1900–1908 рр. з хутора Мотронівка-Кулішівка. Основна їх тематика – видання творчої спадщини Пантелеймона Куліша, зокрема перекладів творів В. Шекспіра. А ще цікавиться “Літературно-науковим вістником”, університетською справою у Львові (1899–1902), урочистостями у Полтаві (1903), пропонує до публікації власні твори.

Усі зазначені кореспонденти підтримували видання “Літературно-наукового вістника” своїми творами. І завдяки їхній участі журнал мав чималий авторитет. Наявний у фондї М. Возняка відділу рукописів бібліотеки “Бібліографічний покажчик до “Літературно-наукового вістника” за 1898–1918 рр.” (підготовлений М. Свенціцькою у 1944 р.)¹³ фіксує публікації надісланих художніх творів та публіцистики згаданих кореспондентів В. Гнатюка.

І ще один лист¹⁴. У квітні 1911 р. до НТШ у Львові пише Андрій Шолуха (Шелухін), “хранитель Музея украинских древностей В.В. Тарновскаго Черниговскаго Губернскаго Земства”. У листі йдеться про видання Товариства, які отримав музей, а це і “Записки НТШ”,

і “ЛНВ”, а також “Хроніка” і окремі видання. Є дублетні томи. Адресант цікавиться, як має з останніми вчинити: чи повернути їх, а може передати до книгарні “Кіевской старины” чи “Літературно-наукового вістника” у Києві. Просить надіслати відбитки статуту НТШ та ін.

Запропонований огляд епістолярію кінця XIX – початку XX ст. є маленькою часткою спадщини представників славної Чернігівщини, які своєю творчою та громадською діяльністю доклалися до об’єднання навколо першого всеукраїнського щомісячного журналу “Літературно-науковий вістник” кращих письменницьких сил Східної України, Галичини та Буковини.

---

¹ Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 34. – од. зб. 108.

² Там само. – Од. зб. 256.

³ Там само. – Арк. 1–1зв.

⁴ Там само. – Арк. 2–2зв.

⁵ Там само. – Арк. 3.

⁶ Там само. – Арк. 6–7зв.

⁷ Там само. – Арк. 8.

⁸ Там само. – Арк. 10.

⁹ Там само. – Од. зб. 118. – Арк. 9, 10.

¹⁰ Там само. – Од. зб. 160.

¹¹ Там само. – Од. зб. 285. – Арк. 1–2зв., 4–5зв., 7–8зв., 9.

¹² Там само. – Од. зб. 310.

¹³ Там само. – Ф. 29. – Од. зб. 767. – С. 25, 26, 57, 67, 116.

¹⁴ Там само. – Ф. 34. – Од. зб. 714.